

10. Муравов О.И., Булич Э.Г. Неэнергетический комплект физического здоровья и стратегия валеологии. – Матер. научн. конф. “Здоровье человека: технология формирования здоровостроек в системах образования и здравоохранения Украины”, Днепропетровск, 31.05-2.06.1995. Сб. научн. т. Вып. 2., – С. 10-12.

11. Організм і особистість. Діагностика та керування / Магльований А., Белов В., Котова Л. – Львів; Медична газета України, 1998 - 250 с.

12. Открытая концепция здоровья / Антонов Ю.Г., Котова А.Б., Белов В.М., Гриценко В.В., Козак Л.М., Пустовойт О.Г., Гонтарь Т.М., Комендантов А.О. – К., 1993. – 27 с. – (Препр. / Украини. Ин-т кибернетики им. В.М. Глушкова; 93-11).

Л.О. МАЗ

ТІЛО, Я І СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Збереження життя і здоров'я не є на сьогодні для України якоюсь абстрактною теоретичною проблемою, вона є суто практичною і окреслюється реальними умовами виживання нашої нації. Депопуляція, різке скорочення тривалості життя, колосальний сплеск так званих „хвороб цивілізації” (проституції, наркоманії і токсикоманії, СНІД’у тощо) є реальними симптомами серйозного захворювання соціального організму. Вже на протязі більш ніж півтора десятиліття нація стагнує, не відроджується, а *вироджується*, і тим не менше, складається враження, що нікому з цього нема ніякого діла. І суть не в тому, що ситуація ця не осмислюється широким загалом (відслідковувати і аналізувати тенденції у розвитку її як цілого, зрештою, не входить в його компетенцію), а в тому, що й „верхи” або „правляча еліта” не просто нею не переймаються, а здається, в існуючому стані справ навіть зацікавленими. Інакше з якої, здавалось би, рації в країні, яка сьогодні *вже* вийшла на перше місце в Європі по тютюнопалінню, ведеться така шалена реклама цигарок, що зводяться сюди з цілого світу? Чому саме тут, де за офіційними даними на 10 тис. населення припадає 152 алкоголіки, а за неофіційними, близько 500, на кожному розі і на кожному кроці зазивають і наливають? Зрештою, що це за статистика така цікава, коли офіційні дані виявляються більш ніж втричі заниженими, і чи не свідчить це про те, що суспільство наше хвилюється передусім „на голову”? „Суспільство, де уряд, преса, еліта сповнені скептицизму, постійно хитрують і проповідують покірливість, – це суспільство, що помирає, це суспільство, що моралізує, що прикриває своє загнивання”[4, С.71].

Зрозуміло, що і на рекламі цих „виробів”, і на продажу хтось непогано заробляє собі „прожиття”. І „відщипляє” шось тим, що репрезентують владу і від яких власне й залежить, що буде з суспільством, якщо воно не рекламуватиметься, а що „прикриватиметься”, тобто, буде суспільство сповідувати здоровий спосіб життя чи агонізувати і розкладатися.

Отже навіть якщо допустити, що горе-бізнесменам, які заробляють гроші на здоров'я населення, а разом з ними й корупціонерам-бюрократам, що так відверто паразитують на живому тілі нашої нації, непогано живеться, то все ж постає питання, чи не є це завеликою „розкішшю” для нації, чи не вмирає? Цей своєрідний „соціальний педікульоз”, діагноз якого нам постійно ставлять всі експерти з винятку європейські та заокеанські експерти, власне й не дає нам вийти на європейську чи світову арену, а ми ніяк не збагнемо, чого ж вони від нас хочуть.

Що є головною причиною такого занурення у стан атараксії, сказати важко. Чи то люди насправді вірять, що „все воно само по собі врегулюється і нормалізується”, що вони зрештою не п'ють і не курять, не крадуть і не нагребуться хабарів, і в цьому безумстві своєму зупиняться, чи їх духовна деградація перейшла ту крайню межу, за якою настає цілковита апатія, однак фактом залишається фактом, їх не цікавить не лише доля нації, але й те, що з *н и м и с а м и м и*, буде завтра.

На жаль, навіть тоді, коли проблема духовної і фізичної деградації соціуму й стає об’єктом якоїсь уваги, засоби її *в и р і ш е н н я* пропонуються задалекими від того, що могло б змінити ситуацію на краще. Їх шукають у *м и н у л о м у*, а це ставить під питання соціальну перспективу нації, тобто чи буде у нас більш-менш пристойне *м а й б у т н є*.

Суть у тому, що при будь-яких спробах аналізу соціальної дійсності здебільшого все у нас зводиться до якихось рефлексій і ремінісценцій, що супроводжуються народженням уявлень про якусь особливу українську „вдачу” і невмирущу нашу „живучість”. Якщо, мовляв, вже й „совети пережили і „німців”, то житимемо вічно. Цей невичерпний оптимізм, по-перше, межує з крайнім цинізмом, бо люди, які його випромінюють, не враховують, що життя і здоров'я навіть однієї окремої людини є найвищою цінністю цивілізації і культури, а у нас рахунок жертв, принесених Молодістю,

...чи кайсь магчній ідеї, йшов на десятки мільйонів. По-друге, вони не задумуються над тим, чи не в цих саме випробуваннях був зламаний „становий хребет” українського етносу, або чи не стали ці астрономічні цифри загублених людських життів тією кількісною межею, після якої у історії його до самовідтворення почалися незворотні процеси і він почав колапсувати?

Інакше, шукаючи „безсмертний корінь України”, невиправні оптимісти вдаються до ще більш глибокої рефлексії. Впадаючи в ностальгію, переживаючи глибоку тугу за тим, що було у нас „краще давню”, вони, однак, так само лукавлять. От, мовляв, пили, курили, невтомно кохалися і... думали. Всі ці міфи переповідаються, передаються від покоління до покоління і обростають легендами, остаточно спотворюючи уявлення про минуле. Насправді, нічого такого не було. Якщо ж ми поглянемо на святах (і в міру!) Принаймні господар не мав морального права напиться в жнива і закопати її в канаві. Якщо курили, то далеко не всі чоловіки, а жінки не палили зовсім. А якщо палили, то не випиналось і не афішувалось, а було підібрано в моральну сферу, що свідчило про здоров'я етносу. Будучи унікальним засобом проти всіх хвороб воно з надлишком компенсувало втрати від попередніх двох факторів, але не супроводжувалось брутальністю і брудом, як це відбувається сьогодні. Знаменита цнотливість українських жінок, про яку послідовно згадують Геродот, Мандрік і всі інші чужинці, які бували в наших краях, лише в наш час стала об'єктом для спотворення і жушання, що так само багато про що говорить. Фізична активність, постійний рух, робота на свіжому повітрі, усталений лад і ритм життя, – тренували соціальний імунітет, що й давало певний захист українському етносу для цілком позитивних висновків про перспективи його виживання. „Українці розмножуються в 10 разів скоріше французів, в 2 – німців, півтора – росіян. Більша плодючість українців є вислідом їх расової вищості”, – писав на початку минулого століття Соловйов Рудольфич[7]. Сьогодні, коли середньостатистична жінка в Україні народжує 1,2 дитини, все це виглядає як якась фантастика, однак у цій історичній демографічній довідці немає нічого надуманого, бо й наші сучасники ще можуть відтворити у своїй пам'яті традиції, коли десятеро дітей було звичайною майже нормою.

Все це було. Це істина, така сама істина, як і те, що ця воля до життя і віра в майбутнє були втрачені з населення України тоталітарним пресом. А відтак, ми не маємо права плутати реалізацію, пов'язані з традиційним побутом українців із спогадами про переваги тоталітарного режиму. На відміну від живого тіла етносу, як воно відтворювалось у природних умовах (якщо, звісно, цінна можна вважати трьохсотлітнє перебування під п'ятою імперського деспота?!), життєвостійкість цього другого забезпечувалась жорсткою дисципліною і тотальним контролем за поведінкою. І якщо у людей, які народилися і виростили в епоху його безроздільного панування, збереглись по відношенню до нього якісь сентименти, то це радше спогади про свою молодість, чи „дитинство”, яке було щасливим саме по собі, а не тому, що за нього подбав „товарищ Соловйов”. Є ще й інше, суто психологічне пояснення: „Поширена думка, що у попередньому часі життя краще, пояснюється тим, що теперішнє зло відчувається безпосередньо...”[3, с.222].

Так, теперішнє зло нас зачіпає глибше, а переживання його у минулому притупляються, повисли над душевні рани затягаються. Не випадково ж вважається, що час є найкращий лікар. І немає нічого дивного, в певній ідеалізації минулого. Віддамо належне й ідеологічній машині тоталітарної держави, яка працювала на повну потужність. З її допомогою вдалося так „промити мозок мізки”, що іншого життя вони собі навіть не уявляли. Більше того, вони його любили і ждали, до нестями раділи з того, що їм поталанило народитися „на шостій частині землі”, де вони можуть „дихати вільно”.

За роки, що пройшли після розвалу „системи”, цей ідеологічний чад, в принципі, мав би розбитися і зивіритися, однак той факт, що ще й досі майже по цілій Україні стоять бовдури, що її населення свідчить про те, що хвороба ця, аберація сприйняття життя, як стафілокок в'їлася в її тканину. В Україні ця „інфекція” ускладнилась своєрідною „національною лоботомією”, розчленуванням країни на „Схід” і „Захід”. Та, зрештою, вона виражається не лише в цьому; при частинній відсутності „Центру” й більш дрібні так звані її „регіони”, тягнуть „один до ліса, а другий – до біса”. Вони „до втрати пульсу” будуть сперечатися, хто є „більш правильний”, хто є ближчий до Бога, і хто кого „годує”. Параліч влади є наслідком такої розчерепленої соціальної свідомості, бо політики гено спекулюють на настроях і установках їх населення. І коли постає питання про перспективи відлення (буквально від слова „ціле”), то тут не повинно бути ніяких ілюзій. В такому випадку про суспільство можна сказати те ж саме, що кажуть про окрему людину: якщо дурне – то чадить. Мабуть, принаймні, вважаємо натягнутими і передчасними заяви, що буцімто на Майдані за кілька днів-тижнів народилась нова нація. Так і хочеться запитати тих, хто приймав ці пологи:

„Яка з ліку?“, зважаючи на нечисленну кількість революцій, переворотів і бунтів, що відбувались на майданах і урочищах на теренах нашої країни.

Існує точка зору, що в принципі „будь-який соціальний організм, як і кожний окремих індивідуум, може захворіти психічно під дією напруги“, але „нації за звичних умов ці хвороби долають”[11, с.180]. Нас це вочевидь не стосується, з одної простої причини, а саме – відсутності відповіді на питання: чи може цей регіонально-оригінальний конгломерат окремих „земель” броунівський рух атомізованих індивідів бути обізнаний нацією? Судячи з того, який сенс вкладали в це поняття ті, хто за неї віддав життя, до цього ще далеко. „Для українського націоналізму, – писав один з таких, – Українська Нація є вихідним заложенням чинності та ціленим означенням усіх її дій і напрямків. Він розглядає націю не як механічний збір певної кількості людей, пов’язаних спільною територією, мови та матеріальних інтересів, [а] лише як найвищу органічну форму людського співжиття, що при всій своїй зрізничкованості має власний неповторний внутрішній і духовний зміст, творений від віків на підставі природних властивостей даної людської спільності, моральної її єдності та стермліня здійснювати свої власні історичні завдання”[8, с.11].

Як свідчить історія, нації народжуються в процесі активного освоєння тією чи іншою людністю цілком конкретної території, як сказав би Лев Гумільов, „вміщаючого ландшафту етносу” тих умов підсоння, які слугують для неї джерелом живлення і росту, а ще більше захисту цієї єдиної, Богом даної їй землі, яка вважається „обетованою”, або „священною землею Вітчизни”. І поява – це „доля течій буття в образі чоловіка і жінки, роду, народу, верстви, держави, які в будові великих подій намагаються захистити себе і підкорити собі іншого”[13.S.417].

Ускладнення в розумінні сутності нації, умов її консолідації, і особливо означених вищезгаданих завдань власне й стало першою і найголовнішою причиною втрати перспективи і замилювання минулим. Ми ж за свою незалежність не боролися, вона нам „дісталася по волі Долі”. Ми й сьогодні не можемо поборотися за свою територіальну цілісність. То чого ж ми хочемо від майбутнього? Другою обставиною, що змусила нас жити „з оберненою назад головою”, стало те, що життя наше виявилось жорстокою на нього пародією. І не слід все зводити до того, що воно значно ускладнилось в матеріальному вимірі. Значно глибшої деградації ми „досягли” у сфері духовній. Як це не дивно завдяки віками омріяній волі.

Занурення у неї виявилось небезпечним, бо дихання її чистим повітрям викликало у багатьох наших співвітчизників щось на зразок „кесонної хвороби”. Справдилися слова Миколи Гоголя: „... багато таких речей, про які треба подумати завчасно, перш ніж з запалом нестримного рицаря і юнака щось там тлумачити про визволення, щоби це визволення не було гіршим, ніж рабство.”[2, с.363]. „Раб має бути гідний волі”, – стверджували древні. А ми можемо, зважаючи на нинішній стан соціальної психіки в межах нашої „ойкумени”, й сьогодні істинність цих слів підтвердити.

У спробах шукати в не так вже й віддаленому минулому відповіді на нагальні питання сьогодення не було нічого поганого, якби система, у якій „так трепетно” піклувалася про здоров’я людини, не була, даруйте за тавтологію, такою нелюдяною, якби в ній особистість й насправді знаходилась у центрі уваги як щось самодостатнє і самоцінне. Насправді ж вона перетворювала її в засіб, у функцію, і якщо про це так швидко люди забули, то до переліку болячок нашого суспільства які були перераховані вище, ми можемо спокійно додати ще одну: це „коротка пам’ять” або амнезія (повна її втрата).

Тим, хто нею невиліковно страждає, а, тим паче, – мріє про повернення до „табору чистого і теплого стійла”, дозволимо собі делікатно нагадати, що будь-яка тоталітарна держава дбала зовсім не про людину, а про своє власне збереження і відтворення. У нас керманічі її вдало обставляли насилля над особистістю не лише здобутками у великому спорті, а й організацією масових спортивних свят і маніфестацій. Демонструючи таким чином торжество сили, краси і молодості, вони вбивали разом двох зайців: по-перше, пускали в очі пил закордонним „гостям столиці”, по-друге, – випускали пару з котла невдоволення, що підспудно зріло в колах творчої інтелігенції, яка всю цю фальшивість і лицемірство чула нутром. Звісно, передусім це прозріння приходило до тих її представників, які були на спорті вищих досягнень „зав’язані” безпосередньо і бачили його болячки так би мовити зсередини. І хоч особисто режимом вони нібито обділені й не були, знаходили у собі сміливість, щоби про них відверто висловитись. [„Системою” великого спорту] „почав навмисно виводитись із сфери критики і кола інтересів суспільства, – каже, зокрема Юрій Власов. – Це було дуже легко зробити бо громадськість мало обізнана про його життя, а отже видимість цієї обізнаності існувала. Як же?! Ви на трибунах, ви дивитесь телевізор, ви поділяєте триумф переможців, вас переповнює національна гордість. А великому спорту тільки того й треба –

...не дати заглянути за куліси. І він став паразитувати по суті на народному здоров'ї, ...насправді мало б належати народу, – і радість власної перемоги, і власну участь у чесному змаганні, і радість відчуття власного здорового і сильного тіла, і кошти, що ... [1, с.88].

А те, що вона тримала особистість у більш-менш пристойній спортивній формі, то це ... було для того, щоби продемонструвати світу свої переваги, а під час якоїсь чергової, нею ж ... успішно перетворювати її у гарматне м'ясо.

Так само прагматичне, інструментальне ставлення до людини є ще одним додатковим аргументом проти звертання до тоталітарного минулого з метою пошуків вирішення нагальних ... в майбутньому. Майбутнє твориться зусиллями волі, яка є зав'язаною ... компонентів індивідуальної чи соціальної психіки. А оскільки „система” ... „духу” і „душі” не оперує, із структури поведінки й діяльності людини було вилучене ... „спускались зверху” як „технологічна карта”, як ... „керівництвом до дії”. В результаті цього вольові компоненти психіки ... прийняття рішення – зведеним до „мусь”: „Ти зобов'язаний, ти ... віддати себе режиму, в знак вдячності за щастя при ньому жити!”

Самі навіть тоді, коли цей імператив був обернений людиною до самої себе, це не робило її ... чини чи девіантна поведінка траплялись за безроздільного панування режиму ... саме тому, що позитивні форми і способи самоутвердження не були результатом ... вони не можуть стати об'єктом для наслідування в умовах демократії. Адже не одне ... коли людина не згрішила, бо не мала для цього шансу, нагоди і коли мала, але д о б р о ... відмовилась, утрималась від дурного, поганого діла. *Multum interest utrum pessare ... a se nesciat*¹, а це значить, що одними лише заборонами сформувати особистість ... Щоби бути морально здоровою, людина повинна бути вільною, щоби бути вільною, вона ... сильною духом.

Звичайно, стосовно часткових методик і засобів організації фізкультурно спортивних і ... повністю відкинути досвід, накопичений в умовах життя під тоталітарним ... Неможливо, бо людина (якщо вона є людиною!), залишається нею у будь-яких ... таких людей т о д і не знайшлося, ми перебували б під ним ще й досі. Так от ті, що ... свою людську гідність навіть в умовах цього жорсткого духовного пресінгу, робили ... завдяки, а навпаки”, через заперечення існуючого стану речей, приходили вони до ... належного майбутнього. Вони наробляли потенціал сили розуму і добра – і життя ... чинний міністр освіти і науки, заступаючи на свою посаду, першим, про що ... комплекс ГПО. Гарний був комплекс, він стимулював до роботи над собою не лише ... яка проходила військовий вишкіл, і кожний „дембель” вважав для себе ... повернутися додому у мундирі, прикрашеному значками всіх його ступенів. Солдати ... й насправді готовими до праці й оборони: вони здобували ... накопичували силу і виробляли спритність. І здоров'я – не втрачали, а наробляли, адже ... їм там нирки чи печінки, не ламав щелепи та ребра. Соціальна агресія успішно ... у військовому вишколі, і на те, щоби знущатись один над одним, не залишалось ні часу ... повсякденний ратний труд, крім того, слугував матеріальною основою патріотичного ... не дивлячись на те, що любов виховувалась до цього інтернаціонального монстра, воно ... Принаймні питання „Йти чи не йти до війська?” і „Скільки і кому дати, щоби такі н ...” перед юнаком не стояли. Не стояли, до речі, не лише по означеній вище причині, тобто ... вибору і уявлення, що може бути інакше, а й тому, що у здоровому тілі ... „здоровий дух”. Це ще один, зайвий доказ відносної незалежності духу від плоті, а в ... ситуаціях – і першості його.

Людину, яка сформувалась як особистість у минулому часі, яка звикла пишатися союзними ... олімпійськими медалями і, ніби між іншим, ... кількістю лікарняних ліжок на душу ... буває переконати, що власне цією всезагальною мобілізованістю і зовнішньою ... в часі минулому власне й пояснюється н и н і ш н і й стан розслабленості і ... соціального організму, вселенської розбещеності, розпусти і морального розкладу ... стали знаменням нашого часу. Однак ніякого парадоксу тут нема. Так було завжди: ... довгий час тримали в узді, рано чи пізно може з неї вирватися, і якщо це їй вдається, то

¹ [звичайно не існує] не через відсутність можливості, а через відсутність злої волі – лат.

здатна сама себе знищити. Нині ми це маємо: занурюючись у стан „екзистенційного вакууму”, молоді люди свідомо нищать своє здоров’я, вкорочують життя собі і отруюють його своєму оточенню.

Фактично ситуація, що склалася, є реальним доказом того, що свобода й насправді є даром, що за визначенням Віктора Гюго, звеличує сильних і руйнує слабких. Судячи по тому, як кількості наших співвітчизників на користь вона не пішла, можна дійти висновку, що назагал ми виявилися занадто слабкими, і це, воістину велике благо притлумило переважну більшість населення нашої країни як з-за рогу мокрим мішком. Тому в наших умовах українське ультрареволюційне гасло „Свободу не спинити!” можна було б перекласти російською як „Taska вам не перетаскать!” Щоби свобода обернулася для людини благом, ця остання повинна бути гідною, в протилежному випадку вона приведе її до цілковитого розпаду. Зазвичай же вважається, що людина може дозволити собі стільки свободи, скільки вона здатна знести. Щоби з величезної переваги вона не перетворилася на покарання, людина спочатку повинна бути вільною в утробі матері, тобто у духовному вимірі. Якщо її звільнити ззовні, але не задіяти вольові компоненти психіки, які тримають її в певних рамках зсередини, то матеріальна її конституція почне „тріщати швах” і розповзатися.

Щоби цьому запобігти, їй довгий час потрібно було вчити жити в умовах волі¹, працювати на ній, тим, щоби поступово зовнішнє перейшло у внутрішнє, соціальна норма стала істинним мотивом поведінки й діяльності. Тоді вимога суспільства як цілого не заперечується і „з порога” не відкидається, а стимулює людину до життя, рухає її зсередини.

Свідомо мобілізація внутрішніх резервів організму, активізація роботи функціональних систем зусиллями волі, чимось нагадує „роботу” імунітету, який тримає організм у постійній „бойовій готовності” на випадок, коли необхідно буде дати відсіч негативним впливам, що могли б його ослабити і привести до захворювання. Боротьба за збереження життя, піклування про своє здоров’я значно більше пов’язані з цією внутрішньою роботою, ніж будь-яка інша діяльність, що може бути зніційована і організована ззовні. Бо хто, крім самої людини, здавалось би, повинен бути більше зацікавленим у тому, щоби завжди залишатися гарною і здоровою, ніж вона сама. А те, що в цих питаннях її десятиліттями підміняли, то це не вина її, а біда. Хоча й вину повністю з неї знімати не слід, бо, як казала мадам де Сталь, „будь-який народ має такий уряд, на який заслуговує”.

Отже ми повинні поставити питання у цілком іншій площині, а саме: *чи зробіть у нас люди реальною проблемою саму себе*, чи навчаться користуватися власним розумом, щоби зрештою стати не лише вільною, а й *відповідальною*. Відповідальною у широкому сенсі слова. Це означає, що, по-перше, вона повинна була б бути у стані відповідати на виклики Долі (щоби не зламатися під її ударами), по-друге, – за те, хто, і як, нею керує (щоби її не підміняли у прийнятті рішення, якою їй бути), по-третє, – хто, і з якою метою, її оточує (щоби не затягнуло її гнилі баговиння якоїсь „групи ризику”), і, зрештою, по-четверте, за те, *чи буде вона здоровою*, (і не лише фізично, а й психічно і морально). Ось чому, коли Фрідріх Ніцше визначає людину як „істоту, здатну обіцяти”, то ми повинні поставити питання й про її здатність ці обіцянки виконувати.

Ця переорієнтація є для нас сьогодні вкрай важливою. Бо ми з кожним днем все більше і більше переконуємося, що здоров’я людини стабільно погіршується по мірі того, як вона передурчує піклування про нього „іншому”. Безвідносно того, будемо ми під цим останнім розуміти конкретну персону якогось цілителя чи безлике, але патерналістично налаштоване, суспільство, – сутність справи від цього не змінюється і чим більше у нас стає осіб і закладів, які за певну винагороду пропонують їй миттєве зцілення, тим швидше вона деградує у фізичному і моральному відношенні. Без внутрішньої мобілізації особистості з метою захисту життя і здоров’я, *загалом* і „біофільної орієнтації” ці зовнішні „кровопускання” і „припарки”, є аморальними по своїй суті, тобто навіть тоді, коли з людей не деруть „три шкури”.

Таким є основний закон життя, воно дається людині як персонально призначений їй Божий дар, і вона не може підтвердити свій особливий статус у світі жодним іншим чином, як навчитися ним по-людськи розпоряджатися. А це означає наростити потенціал здоров’я, дати імпульс до

¹ Дивним чином ідея „свободи навчання” в середині минулого століття була „відкрита” в Америці. Коли європейці відкривали Америку, нині ж американці – п е р е – відкривають для себе Європу. Звісно ж це могли трапитися лише з абсолютними невігласами. У цьому не важко переконатися, здійснивши порівняльний аналіз того, що сьогодні пропонують американські „гуманістичні психологи” (Див.: [6]), і того, що більш, ніж за двісті років перед ними пропонував Жан-Жак Руссо („Еміль, или О воспитании”). Навіть зважаючи на те, що американці є не „теоретиками, а „практиками” (по їхньому „прагматиками”), то у своїй книжці на півтисячу сторінок треба було хоча б півсловом згадати Марію Монтесорі, яка власне й втілила цю ідею в життя.

розуміючи вперед життєвого потоку, того, первісний поштовх якому Всевишній сповістив з початку Творення.

В його продовження і фактичне завершення, людина не має права з нього „виламуватися” і відокритися. Їй треба, вона повинна інтуїтивно в нього вчуватися і вживатися, прислухаючись до зову Творення, думати і діяти разом з Ним. Таке співпадіння людини кожною фіброю своєї душі, кожною частинкою свого тіла з найтоншими вібраціями Універсуму, є запорукою її здоров’я, бо воно відкриває їй шляхи для отримання енергії життєвого потоку, учасником якого вона за будь-яких умов є. Свідомо відкрита, вона отримує з нього додаткові джерела для свого живлення і росту. Це може можна було б уподобити фотосинтезу, і, зважаючи на нашу тілесну конституцію, особливої аналогії в цій аналогії немає. За справедливим твердженням Йоганна Гебела, „ми є рослини – хочемо ми це визнавати чи ні, – рослини, які повинні корінитися у ґрунті своєї рідної землі, щоби, піднявшись, могли в садах і приносили плоди”[9, с.105].

Хоча людина виробляє сприйняття себе як тілесно організованої істоти, а доквілля – як свого матеріального тіла, то їй стає набагато легше жити, адже тоді кожна рослина, кожна квітка розмовляє своєю мовою любові, даючи їй насагу для роботи і творчості. Тоді вона живе „в своє задоволення”, вона щиро радіє буттю, своєму власному і свого ближнього, намагається не лише брати, а й давати. Іншими словами, через сприйняття і п р и й н я т т я світу як цілого, приходить вона до внутрішнього задоволення.

Таке ставлення до себе й доквілля застабілізувало людину психічно, робило її несуетною і незалежною. А це, в свою чергу, дає їй можливість і в соціальному контексті утверджуватися різними позитивними способами, чинити так, щоби жодним необачним рухом чи необдуманим словом не створити комунікацію. Самореалізація при цьому здійснюється *н е з а р а х у н о к „лири”*, в шляхом актуалізації своїх власних потенцій. Саме такі підходи закладають фундамент внутрішнього здорового суспільства. „Перш за все це таке суспільство, у якому жодна людина не є жодним для досягнення цілей іншої людини, а завжди і виключно є метою сама по собі; це суспільство, де ніхто ніким не використовується і не використовує себе у цілях, що не сприяють розвитку людських можливостей; де людина є центр і де її економічна і політична діяльність викладає мету її власного розвитку. Здорове суспільство – це суспільство, у якому такі якості як експлуатація, скількиність до експлуатації і володіння, самолюбівання неможливо використати для досягнення матеріальної вигоди і росту особистого престижу. Це суспільство, у якому діяти по принципу вигоди є основною і необхідною якістю і де опортунізм і безпринципність вважаються частими проявами; де індивід займається суспільними проблемами так, що вони стають його особистою справою; де його ставлення до іншого не відділене від всієї системи його відношень до навколишнього життя. Більше того, здорове суспільство – це таке суспільство, яке дає людині можливість досягати таких величин, які є цілком осяжними і керованими, бути активним і відповідальним членом життя суспільства, а також володарем життя власного. Це таке суспільство, яке сприяє розвитку міжособової солідарності і не тільки дозволяє своїм членам ставитися з любов’ю один до одного, але й стимулює розвиток такого відношення; здорове суспільство сприяє продуктивній діяльності кожного у його роботі, стимулює розвиток розуму і дає можливість людині виразити свої внутрішні потреби у колективній творчості і обрядових діях”[10, с. 496].

Повітряне життя людини, що сама вона перебуває у внутрішній гармонії, а серед людей – живе по любові і раді, сприяє їй впевненість, дає насагу для роботи і спілкування. Воно не лише тримає її над землею, а й є вихідною передумовою здоров’я. Людина, що любить ближнього, бажає йому добра, вживається і зживається в нього і переймається його проблемами, зрештою й отримує із внутрішньої системи позитивну енергетику, вона не втрачає себе у соціальному контексті, а навпаки, розвивається. І навпаки, ті, що живуть з перекошеним обличчям, вічно невдоволені не тільки своїм оточенням, а й самі собою, можуть самі себе зсередини виїсти, бо ця внутрішня негативна енергія, як і вся роз’їдає не лише духовний стрижень особистості, а й її тілесність. Особливо страждають від цього внутрішні органи. Тобто не лише серце, якому можуть рівною мірою завдати шкоди високі сплески як негативних, так і позитивних емоцій, а й, скажімо, шлунок, що може бути занадто першим „пропалений”, і печінка, що може не справлятися з потужними викидами внутрішнього тіла.

Своєю суттєві сили людини є закладеними у її тілі, то вона повинна більш уважно до них прислухатися. І тоді „мудра влада людського організму” (Залманов) не дає їй схибити. Вона завжди і завжди не виведено, бо, як казав Ніцше, „тіло – це великий розум”, „за твоїми мислями і почуттями, брате мій, стоїть більш могутній повелитель, невідомий мудрець, він називається Само, і тільки у твоєму тілі, він і є твоє тіло”[5, с.27, 28].

Так воно і є, для того, щоби людина не втратила своєї самості, не збилася на манівці і не вкоротила собі життя, вона повинна постійно звіряти свої дії з тією первісною, написаною буквально на роду, зашифрованою і закодованою в глибинних структурах її тілесності, програмою. Таким чином тіло стає для неї тією останньою інстанцією, до якої вона повинна постійно звертатися за порадою, як себе поводити, щоби не зашкодити ні собі, ні своєму оточенню. У цьому живому зацікавленому діалозі Я і Само власне й формується цілісна особистість, та, яка може виробляти внутрішні противаги по відношенню до негативних соціальних впливів, активізувати захисні механізми психіки, що забезпечують організм від будь-яких інфекцій.. „Лише те, чим хтось дійсно має цілітельну силу”, – каже Карл Густав Юнг[12, с.170].

Навернення до самості з метою збереження життя і захисту здоров'я є доцільним не лише тому, що генетична програма корегує плани і структуру людської поведінки, а й тому, що в тілесності знаходяться невичерпні джерела фізичної і психічної енергії. Вони можуть залишитися незапитаними і безповоротно втраченими, а можуть бути буквально видобутими з тілесності з метою забезпечення сходження особистості до своєї іманентної сутності.

Звісно ж для того, щоби це сталося, вона мала б зробити себе проблемою в сенсі фізичної гарту і вдосконалення. І така установка ніскільки не суперечить тезі, що людину робить людиною безсмертна душа. По-перше, тому, що аби почати „працювати”, вона повинна бути адекватно явленою в тілі і гарно себе в ньому чути, а по-друге, що для самоактуалізації, вона повинна опиратися не лише на силу волі, а й на грубу фізичну силу. Як би ми до неї не ставилися, лише зміна дійсності, матеріалізація духу, сповіщає людині радість буття, дає поживу для роботи душі. Якщо ця остання приймає безпосередню участь у формуванні життєвої стратегії, то робота в плані необхідна для того, щоби постійно здійснювати корекцію планів і структури поведінки для досягнення. Людина, що її відчуває, мобілізує фізичні сили з метою самоутвердження, намагається буквально „зробити себе”, вибудувати і виформувати себе зсередини у відповідності до власних уявлень про оптимальний стан своєї фізичної форми і про здоров'я соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власов Ю. „Спрут, который оплел наш спорт //Юность. – 1988. – №10.
2. Гоголь Н.В. Письмо В.Г.Белинскому. Конец июля – начало августа 1847 года //Гоголь Н.В. Сочинения. В 7-ми томах. Т.7. М.,1978.
3. Кант И. Приложение к „Наблюдениям над чувством прекрасного и возвышенного” //Кант И. Соч. В 6-ти томах. Т.2. М.,1964.
4. Мунье Э. Персонализм. М.,1992.
5. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. Минск,2001.
6. Роджерс К., Фрайберг Дж. Свобода учиться. М.,2002.
7. Рудницький С. Україна наш рідний край. Львів, 1921.
8. Сціборський М. Націократія // За українську Україну. – №32.
9. Хайдеггер М. Отрешенность //Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. М.,1991.
10. Фромм Э. Здоровое общество //Психоанализ и культура. М.,1996.
11. Эйнштейн А. Письма в Прусскую и Баварскую академии наук // Эйнштейн А. Собрание научных трудов. М.,1967.
12. Юнг К.Г. Отношение между Я и бессознательным // Юнг К.Г. Психология бессознательного. М.,2003.
13. Spengler O. Untergang des Abendlandes. München,1968.

О. А. МАРУСЕНКО

ПРОБЛЕМА АГРЕСІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті розглядається проблема агресії у сучасному суспільстві та обговорюються можливі шляхи зниження рівня агресивності насамперед у молодіжному середовищі

В статье рассматривается проблематика агрессии в современном обществе и обсуждаются пути проработки данного явления, снижения уровня агрессивности прежде всего в молодежной среде.

The article is devoted to problem of aggression in modern society and ways of decreasing of the aggression level.

В останні роки все частіше спостерігаються випадки агресивної поведінки, у тому числі, з боку підлітків та молоді. І все більш актуальним стає питання протистояння агресії, нівелювання її